

**PRÁVNICKÁ
FAKULTA**
Masarykova univerzita

Subjekty trestního řízení - orgány činné v trestním řízení

Marek FRYŠTÁK

- vymezení základních pojmů, tj. kdo je subjekt trestního řízení a kdo je procesní stranou
- každá procesní strana je zároveň subjektem, ale ne každý subjekt je procesní stranou
- § 12/1 TŘ - orgány činnými v trestním řízení je soud, státní zástupce a policejní orgán
 - de lege ferenda policejní orgán a státní zástupce - soud jako nezávislý a nestranný orgán rozhodující spor dvou stran

Soud

- čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně základních práv a svobod - právo na spravedlivý proces
- každý má právo, aby jeho věc byla projednána veřejně, spravedlivě a v přiměřené době nezávislým a nestranným soudem zřízeným zákonem, který rozhodne o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění (tj. trestný čin, přešupek, či správní delikt) proti němu
- spravedlivým (řádným/férovým) je ten proces, který je veřejný, spravedlivý a rozhodnutý v přiměřené době nezávislým a nestranným soudem

- čl. 36/1 LZPS - každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu
- čl. 38/1 LZPS - nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci; příslušnost soudu i soudce stanoví zákon
- princip vázanosti soudce zákonem (čl. 95 Ústavy)
 - zásada volného hodnocení důkazů (§ 125 TrŘ)
 - je soudce skutečně vázán jen zákonem?

- právo na zákonného soudce
 - rozvrh práce soudu – obsahuje způsob, jakým jsou jednotlivé věci přidělovány konkrétním soudcům a tím vylučuje možnost, že by po podání nového návrhu obžaloby někdo s tímto návrhem manipuloval podle něčích zájmů a přidělil ho soudci, který by v dané věci mohl být nějak zainteresován

- právo na neměnitelnost senátu - zásada bezprostřednosti
 - § 202/1 TrŘ - hl. I. se koná za stálé přítomnosti všech členů senátu
 - § 234/1 TrŘ - veřejné zasedání se koná za stálé přítomnosti všech členů senátu
 - § 242 TrŘ – neveřejné zasedání se koná za stálé přítomnosti všech členů senátu
 - § 197 TrŘ náhradní soudce - účastní se hlavního líčení kromě členů senátu

- čl. 90 Ústavy, čl. 40 LZPS - jen soudy rozhodují o vině a trestu
 - rozhodnutí o náhradě škody v rámci adhezního řízení
 - rozhodnutí o opravném prostředku
 - rozhodnutí o schválení návrhu o dohodě o vině a trestu
 - rozhodnutí o omezení osobní svobody – „nejedná se o rozhodnutí o vině a trestu“

Soustava soudů

- čtyřstupňová
 - okresní soud - nalézací soud, úkony v přípravném řízení (§ 68 TRŘ - vzetí do vazby, § 83 TRŘ příkaz k domovní prohlídce)
 - pobočky OS Karviná v Havířově, OS Vsetín ve Valašském Meziříčí
 - krajský soud - nalézací soud, odvolací soud
 - KS Ústí nad Labem v Liberci, KS Brno ve Zlíně, KS České Budějovice v Táboře
 - vrchní - odvolací soud, § 158e/4 TRŘ - povolení agenta
 - nejvyšší soud - řízení o mimořádných opravných prostředcích, právní styk s cizinou, sjednocování rozhodovací činnosti soudů
 - de lege ferenda - potřebujeme vrchní soudy?
- dvouinstanční - OS a KS jako nalézací soud

Obsazení soudů

- obsazení soudů senáty (s laickým prvkem a profesní) a samosoudcem (§ 314a TŘ - TČ s horní hranicí nepřevyšující pět let)
- § 60 zákona o soudech a soudcích - přisedícím může být ustanoven
 - státní občan České republiky
 - svéprávný a bezúhonný, jestliže jeho zkušenosti a morální vlastnosti dávají záruku, že bude svou funkci řádně zastávat
 - v den ustanovení dosáhl věku nejméně 30 let
 - souhlasí se svým ustanovením za soudce nebo přisedícího a s přidělením k určitému soudu

- § 64 zákona o soudech a soudcích
 - kandidáty do funkce přisedícího navrhnou členové příslušného zastupitelstva obce či kraje, kteří je pak volí
 - přisedícím může být zvolen občan, který je přihlášen k trvalému pobytu v obvodu zastupitelstva, jímž je do funkce volen, a v obvodu soudu, pro který je do funkce volen, nebo který v těchto obvodech pracuje

Soudní pravomoc a příslušnost

- soudní pravomoc - souhrn oprávnění, které zákon přiznává soudům, tj. rozhodovat v rámci řízení před soudem o vině a trestu, nikoli iniciovat a vést trestní stíhání (zásada legality)
- soudní příslušnost - vymezení okruhů působnosti mezi jednotlivými soudy různých stupňů a mezi jednotlivými soudy téhož stupně

- věcná příslušnost
 - § 16 TŘ - řízení v prvním stupni koná okresní soud
 - § 17 TŘ - řízení v prvním stupni koná krajský soud - obecně dolní hranice TOS činní nejméně pět let

bez ohledu na její výši - např. trestné činy zabití, vraždy novorozeného dítěte matkou, spáchané prostřednictvím investičních nástrojů, týkající se obchodování s vojenským materiálem, sabotáž, vyzvědačství atd.

opilství, pokud se pachatel s takového jednání dopustil ve stavu zaviněné nepřičetnosti a toto jednání naplňuje znaky výše uvedených TČ

- de lege ferenda primární příslušnost okresního soudu
- krajský soud jen
 - taxativně vypočtené TČ - výjimečný trest, právní a skutková složitost, organizovaná zločinecká skupina atd.
 - úzká specializace soudu - vlastizrada, rozvracení republiky, vyzvědačství, TČ proti míru, válečné TČ, finanční zájmy ES atd.

- místní příslušnost
 - forum delicti comissi - místo spáchání trestného činu - tam, nedošlo k jednání, k nekonání, následku, u pokračujících trestných činů místo spáchání každého jednotlivého skutku, u trvajících trestných činů tam, kde trval protiprávní stav
 - forum loci - kde obviněný bydlí, pracuje, kde se zdržuje
 - forum scinetiae - kde trestný čin vyšel najevo - tam, kde byly zjištěny relevantní informace o něm
 - u mladistvým výjimka - § 17 ZSM - primárně tam, kde obviněný bydlí nebo kde se zdržuje, teprve následně, tak kde byl trestný čin spáchán a kde vyšel najevo
ochrana mladistvého a šetření jeho osoby

- příslušnost soudu k úkonům v přípravném řízení (de lege ferenda soud činný v přípravném řízení)
 - § 26 TŘ - je příslušný ten soud, v jehož obvodu je činný státní zástupce, který podal příslušný návrh
 - § 146a TŘ - rozhodnutí o stížnosti proti zajištění osoba a majetku a uložení pořádkové pokuty – příslušný ten soud, v jehož obvodu je činný státní zástupce, který příslušný návrh podal

- příslušnost pro společné řízení - vede se řízení o dvou nebo více trestných činech téhož obviněného nebo proti dvěma či více obviněným, případně kombinace obojího
 - souvislost ve věci (objektivní) - trestné činy více osob mají vzájemný vztah - spolupachatelství, účastenství
 - souvislost v osobě (subjektivní) - více činný souběh více trestných činů téhož pachatele
 - pokud alespoň jeden z TČ spadá do působnosti KS, rozhoduje KS, tj. společné řízení koná ten soud, který je příslušný konat řízení proti nejpřísnějšímu TČ (výše horní hranice, možnost uložení dalších trestů)
 - vyloučení ze společného řízení - rychlost, složitost, zkoumání duševního stavu jednoho z obviněných
 - spojení ke společnému řízení

- příslušnost několika soudů - je-li podle předchozích ustanovení dána příslušnost několika soudů, koná řízení z těchto soudů ten, u něhož podal státní zástupce obžalobu, návrh na potrestání, návrh na schválení dohody o vině a trestu nebo jemuž byla věc přikázána nadřízeným soudem
- spory o příslušnost rozhoduje soud (státní zastupitelství), které je nejbližší nadřízené oběma soudům (státním zastupitelstvím), která jsou ve sporu
- odnětí a přikázání věci - průlom do místní příslušnosti (pouze) - hospodárnost, objektivita, který může učinit nadřízené státní zastupitelství vůči podřízenému

Státní zastupitelství

- představuje státní úřad povoláný v trestním řízení k uskutečňování zásady legality
- čl. 80 Ústavy - státní zastupitelství zastupuje veřejnou žalobu v trestním řízení; vykonává i další úkoly, stanoví-li tak zákon
- § 1 zákona o státním zastupitelství (SZ, 283/1993 Sb.) - státní zastupitelství je soustava úřadů státu určených k jeho zastupování při ochraně veřejného zájmu ve věcech svěřených mu do působnosti

- státní zastupitelství je orgán moci výkonné, který jako takový respektuje ve sféře své působnosti politiku vlády, proto je začleněn do resortu ministerstva spravedlnosti nebo
- státní zastupitelství je možno chápat jako orgán sui generis směřující rysy moci výkonné a soudní

- soustava státního zastupitelství
 - nejvyšší státní zastupitelství (Brno)
 - vrchní státní zastupitelství (Praha, Olomouc)
 - pobočka Brno, Ostrava
 - de lege ferenda úvahy o zrušení - souvislost se změnou věcné příslušnosti soudu
 - krajská státní zastupitelství (Praha, České Budějovice, Ústí nad Labem, Hradec Králové, Plzeň, Brno, Ostrava) + pobočky v nových krajích
 - okresní státní zastupitelství
 - de lege ferenda tzv. speciální státní zastupitelství (Praha) - vyšetřování nejzávažnějších korupčních a hospodářských kauz (odnětí této pravomoci NSZ a VSZ)

- tam, kde TŘ mluví o okresním státním zástupci, rozumí se tím i obvodní státní zástupce
- tam, kde TŘ mluví o krajském státním zástupci, rozumí se tím i městský státní zástupce v Praze

Úloha státního zástupce v trestním řízení

- přípravném řízení
 - orgán činný v trestním řízení
 - povinnost stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví
 - odpovídá za zákonnost průběhu přípravného řízení
 - dozor státního zástupce v přípravném řízení (dohled státního zástupce)
 - výlučná oprávnění státního zástupce (návrhy, vyšetřování atd.)
 - vypracovává a podává obžalobu
- řízení před soudem
 - postavení strany (na rozdíl od přípravného řízení)
 - povinnost účastnit se hlavního líčení

Další úkoly státního zástupce

- vykonává dozor nad dodržováním právních předpisů v místech, kde je omezována osobní svoboda - faktická realizace čl. 8, 10 LZPS - nikdo nesmí být zbaven osobní svobody v rozporu se zákonem a každý má právo na zachování osobní cti a důstojnosti
- § 29 zákona o výkonu vazby (293/1993 Sb.) a § 78 zákona o VTOS (169/1999 Sb.)
 - kontrola dodržování právních předpisů
 - oprávnění vstupovat v jakoukoli dobu do těchto zařízení
 - vyžadovat dokumentaci o osobách, nahlížet do ní, hovořit s nimi
 - ukládat příslušným orgánům provedení konkrétního opatření pro odstranění zjištěných nedostatků

- plní úkoly v rámci tzv. netrestního úseku - pokud existuje veřejný zájem
- § 35 OSŘ (99/1963 Sb.) - např.
- § 8 odst. 1 písm. b - e, g) z. ř. s. (292/2013 Sb.)
 - ve věcech péče soudu o nezletilé, jde-li o uložení zvláštního opatření při výchově dítěte, o ústavní výchovu, o určení data narození nebo jde-li o pozastavení, omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti nebo jejího výkonu
 - ve věci ochrany proti domácímu násilí
 - o svéprávnosti
 - o prohlášení za mrtvého
 - ve věcech vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení v ústavu zdravotnické péče nebo vyslovení nepřípustnosti držení v zařízení sociálních služeb

- § 42 zákona o SZ
 - neplatnost smlouvy o převodu vlastnictví z důvodu nerespektování smluvní volnosti účastníků

- § 21, § 29 zákona o kolektivním vyjednávání (2/1991 Sb.)
 - návrh na určení nezákonnosti stávky, resp. výluky

- § 93 z. o k. (90/2012 Sb.)
 - návrh na zrušení obchodní korporace

- § 7 zákona o SZ - sídla a obvody územní působnosti jsou shodná se sídly a obvody soudů, tj. věcná a místní příslušnost s nimi koresponduje
- vyhláška o jednacím řádu SZ (23/1994 Sb.) zřizuje v rámci VSZ odbory závažné hospodářské a finanční kriminality
 - TČ např. spáchané při činnosti banky, investiční společnosti, stavební spořitelny, penzijního fondu, pojišťovny, obchodníka s cennými papíry, jimiž byly dotčeny ekonomické a finanční zájmy EU nebo škoda na majetku státu; škoda musí být vždy nejméně 150 mil. Kč
 - výkon dozoru v přípravném řízení realizuje VSZ, které podává žalobu u KS

Policejní orgán

- je vymezen v § 12 odst. 2 TRŘ - útvary nebo pověřené orgány
 - primárně P ČR + GIBS, VP, VS, BIS, UZIS, VZ

- policejní orgán je oprávněn konat obecně prověřování
 - konkrétní útvary a pověřené orgány jsou stanoveny konkrétními právními předpisy upravujícími činnost subjektů v postavení policejního orgánu, resp. interními akty řízení

- § 161/2 TŘ - není-li uvedeno jinak, vyšetřování konají útvary P ČR
 - GIBS - TČ spáchané příslušníky P ČR, VS a celníky + zaměstnanci těchto subjektů v souvislosti s plněním jejich pracovních úkolů
 - státní zástupce - TČ spáchané příslušníky GIBS, BIS, UZIS, VP, VZ
 - kapitán lodi při dálkových plavbách - TČ spáchané na této lodi
 - vojenská policie - TČ příslušníků ozbrojených sil spáchané při plnění úkolů v zahraničí

- závazný pokyn policejního prezidenta č. 30/2009, o plnění úkolů v trestním řízení; tento vymezuje mimo jiné, které konkrétní útvary plní úkoly policejního orgánu a jeho věcnou příslušnost; místní příslušnost je odvozena od místní příslušnosti soudů

- úkoly policejního orgánu plní např. policisté zařazení na
 - v rámci územních odborů krajských ředitelství, obvodních a městských ředitelství na obvodních (místních) odděleních nebo odděleních železniční policie, na dopravních inspektorátech nebo na odděleních (odborech) obecné či hospodářské kriminality, skupiny případových analýz a informační kriminality

- v rámci krajských ředitelství na odborech obecné a hospodářské kriminality, oddělení, oddělení kriminálních analýz a informační kriminality služby kriminální policie a vyšetřování a odboru odhalování závažné obecné kriminality a odboru vyšetřování dopravních nehod Krajského ředitelství policie hlavního města Prahy, oddělení dopravních nehod odboru služby dopravní policie Krajského ředitelství policie hlavního města Prahy a dálničních oddělení
- v rámci Služby kriminální policie a vyšetřování na útvarech s celostátní působností jako je Národní protidrogová centrála, Útvar odhalování korupce a finanční kriminality, Útvar pro odhalování organizovaného zločinu a Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu včetně jejich expozitur

- v rámci Policejního prezidia na odboru obecné a hospodářské kriminality
- v rámci Služby cizinecké a pohraniční policie na skupině šetření trestné činnosti a dokumentace, skupině dokumentace oblastních ředitelství, odboru specializovaných činností oblastních ředitelství, inspektorátech cizinecké policie oblastních ředitelství a určených inspektorátech cizinecké policie
- v rámci kontrolních útvarů policie

Vyloučení orgánů činných v trestním řízení – tzv. podjatost

- soudce nebo přísedící, státní zástupce, policejní orgán nebo osoba v něm služebně činná, u něhož lze mít pochybnosti (objektivní a nikoliv subjektivní), že pro poměr
 - k projednávané věci (pochybnosti o objektivitě – orgán sám/osoba mu blízká jsou v postavení poškozeného, svědka, vyjádření pro media hodnotící např. předchozí soudní rozhodnutí, orgán byl v minulosti např. obhájcem obviněného)
 - k osobám, jichž se úkon přímo dotýká (příbuzenský poměr, osobně přátelský/nepřátelský)
 - k jejich obhájcům, zákonným zástupcům a zmocněncům
 - k jinému orgánu činnému v trestním řízení

- nemůže nestranně rozhodovat

- úkony, které byly učiněny vyloučenými osobami, nemohou být podkladem pro rozhodnutí v trestním řízení

- důvodem pro podjatost není
 - pouhý subjektivní pocit o nemožnosti rozhodnout nestranně
 - odlišný právní názor
 - úroveň odborné způsobilosti
 - spolužák ze studií na právnické fakultě
 - kolegiální/čistě profesionální vztahy

Pomocné osoby orgánů činných v trestním řízení

- zapisovatel - je osobou, která je přítomna při úkonech orgánů činných v trestním řízení proto, aby o těchto úkonech vyhotovila protokol podle diktátu vyslychajícího
 - úkonů trestního řízení by se měl účastnit pravidelně, nicméně protokol lze vyhotovit i bez jeho přítomnosti
 - jeho přítomnost je povinná v rámci hlavního líčení, veřejného a neveřejného zasedání včetně hlasování a porady, která mu předchází
 - zapisovatel se v průběhu úkonu může střídat

- protokolující úředník - zaměstnanec soudu pořizující záznam soudního jednání (hlavního líčení, veřejného a neveřejného zasedání, vazebního zasedání)
 - odpovídá zcela samostatně za správnost a úplnost protokolace

- probační úředník (zákon č. 257/2000 Sb.)
 - provádí jednotlivé úkony probace a mediace jako je např. dohled nad obviněným při podmíněném propuštění

- vyšší úředník soudu a státního zastupitelství (zákon č. 121/2008 Sb.)
 - v rozsahu stanoveném zákonem vykonává úkony soudu, státního zastupitelství a státního zástupce
 - vyšší soudní úředník v trestním řízení může, nestanoví-li zvláštní zákon jinak, provádět veškeré úkony soudu prvního stupně s výjimkou např. rozhodování v hlavním líčení, veřejném a neveřejném zasedání nebo úkonů soudce v přípravném řízení
 - vyšší úředník státního zastupitelství může být dále pověřen vykonáváním těchto úkonů, při nichž se nerozhoduje o právech a povinnostech osob, jako např. účast při návštěvách obviněných ve vazbě nebo rozhodování o svědečném, znalečném, tlumočném a náhradách

Osoba, proti které se trestní řízení vede

- v jednotlivých stádiích trestního řízení je tato osoba různě označována
- způsobilost být touto osobou není nijak blíže upravena, může jí být tedy i osoba omezená na svéprávnosti
- tato osoba je procesní stranou, důkazním prostředkem a to zejména svou výpovědí (nelze automaticky považovat za nevěrohodnou), předmětem výkonu rozhodnutí

Podezřelý

- slangově je tak označován každý, proti komu nebylo zahájeno trestní stíhání
- zákon používá tento termín pouze ve dvou případech
- § 76 TŘ - osoba podezřelá ze spáchání trestného činu - je-li dán u této osoby důvod vazby, lze ji naléhavých případech zadržet, i když nebylo zahájeno její trestní stíhání (policejní orgán) X osoba přistižená při spáchání trestného činu nebo bezprostředně poté (kdokoli – tzv. svépomoc)
 - právo zvolit si obhájce, hovořit s ním bez přítomnosti třetí osoby a radit se s ním již v průběhu zadržení, právo požádat, aby obhájce byl přítomen jejímu výslechu

- § 179a TŘ - podezřelý ve zkráceném přípravném řízení - trestné činy s horní hranicí do pěti let, kde podezřelý byl přichycen při činu nebo bezprostředně poté nebo v rámci prověřování byly zjištěny skutečnosti opravňující zahájit trestní stíhání konkrétní osoby a lze očekávat, že podezřelého bude možno ve lhůtě 14. dnů možno postavit před soud
 - má stejná práva jako obviněný dle § 33/1 TŘ, právo zvolit si obhájce, hovořit s ním bez přítomnosti třetí osoby a radit se s ním již v průběhu zadržení, pokud bude předán návrh soudu na potrestání v rámci zjednodušeného řízení, musí mít obhájce

Obviněný

- poté, co je jí doručeno usnesení o zahájení trestního stíhání
 - není fikce doručení dle § 64/2 TŘ

- § 178a TŘ spolupracující obviněný
 - může být takto označen státním zástupcem v řízení o zvlášt' závažném zločinu, pokud
 - oznámí státnímu zástupci skutečnosti, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění takového zločinu
 - zaváže se podat úplnou a pravdivou výpověď
 - dozná se k činu, pro který je stíhán
 - souhlasí, aby byl jako spolupracující obviněný označen

 - § 58/4 TŘ - moderační právo soudu ke snížení dolní hranice TOS bez omezení (12-5, 8-3,5-1)

Obžalovaný a odsouzený

- obžalovaný - poté, co bylo nařízeno hlavní líčení
 - v rámci předběžného projednání obžaloby dle § 186 TŘ může být totiž rozhodnuto jinak
- odsouzený - poté, co je rozsudek pravomocný

Práva osoby, proti které se vede trestní řízení

- jsou obsažena primárně v § 33 TŘ
- jejich obsahem je
 - právo být poučen o svých právech
 - právo vyjádřit se ke všem skutečnostem, které jsou mu kladeny za vinu
 - právo uvádět okolnosti sloužící na jeho obhajobu

- právo zvolit si obhájce - právo na obhajobu

- právo radit se s obhájcem bez přítomnosti třetí osoby
 - toto právo může být dle ESLP výjimečně omezeno, pokud je důvodná obava, že advokát se s obviněným rozhodne na zničení nebo ukrytí důkazů (Campbell proti Spojenému království, 1984)

- právo podávat opravné prostředky
- právo být přítomen při projednávání věci
 - § 202/4 TŘ hlavní líčení v nepřítomnosti nelze provést, pokud se jedná o TČ s horní hranicí převyšující pět let nebo je vazbě či VTOS
 - obžalovaný se může tohoto práva vzdát

Děkuji za pozornost

Otázky...???

doc. JUDr. Marek Fryšták, Ph.D.

Katedra trestního práva

Právnická fakulta Masarykovy univerzity

Veveří 70, 611 80 Brno

Tel. + 420 549 493 870, Fax. + 420 541 213 162

E-mail: Marek.Frystak@law.muni.cz